

теракт, поскольку осуществление уже можно рассматривать как успех террористов независимо от исхода дела.

Библиографические ссылки

1. *Миньковский Г.М., Ревин В.П.* Характеристика терроризма и некоторые направления повышения эффективности борьбы с ним // Государство и право. – 1997. – № 8. – С. 84.
2. *Кафтан В.В.* Терроризм как общественное явление современности. – М., 2004.
3. *Kerry J.* The new War. The Web of Crime That Threatens America's Security. – NY, 1997. – P. 109-132.
4. *Wilkinson P.* Terrorism and propaganda // Terrorism & the Media: Dilemmas for Government, Journalists & the Public. – Washington, 1990. – P. 26-33.
5. *Terrorists, victims, and society: psychological perspectives on terrorism and its consequences.* – Chichester, 2003.

Поступила в редакцию 06.02.2012

М.Я. Гуцуляк

кандидат юридических наук

*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.812

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ РОЗБІЖНОСТІ У ПРОЦЕСІ РОЗПОДІЛУ ТА НАПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДЛЯ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИПРАВНУ КОЛОНІЮ МАКСИМАЛЬНОГО РІВНЯ БЕЗПЕКИ

Розглянуто питання характеристики законних та підзаконних нормативно-правових положень, які регулюють процес розподілу та направлення засуджених до покарання у виді позбавлення волі на певний строк для відбування покарання у звичайних жилих приміщеннях та приміщеннях камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки і секторах максимального рівня безпеки виправної колонії середнього рівня безпеки.

Ключові слова: *кримінально-виконавче законодавство, принципи кримінально-виконавчого законодавства, звичайні жилі приміщення, камерний тип, виправна колонія, максимальний рівень безпеки.*

Рассматриваются вопросы характеристики законных и подзаконных нормативно-правовых положений, регулирующих процесс распределения и направления осужденных к наказанию в виде лишения свободы на определенный срок для отбывания наказания в обычных жилых помещениях и помещениях камерного типа исправительной колонии максимального уровня безопасности и секторах максимального уровня безопасности исправительной колонии среднего уровня безопасности.

Ключевые слова: уголовно-исполнительное законодательство, принципы уголовно-исполнительного законодательства, обычные жилые помещения, камерный тип, исправительная колония, максимальный уровень безопасности.

In the article the questions in relation to description of legal and under the low normatively-legal positions are examined which regulate the process of distributing and direction of condemned men to punishment in the kind of imprisonment on a certain term for serving of punishment in the ordinary inhabited apartments and apartments of chamber type of correctional colony of maximal strength security and sectors of maximal strength of correctional colony of middle strength security.

Keywords: criminal-executive legislation, differentiation and individualization of implementation of punishments, ordinary inhabited apartments, chamber type, correctional colony, maximal strength security.

Постановка проблеми. Кримінально-виконавче право як галузь українського права одночасно є засобом юридичного супроводження процесу становлення Державної кримінально-виконавчої служби України, тому за своїм змістом повинно відповідати вимогам розвитку сучасної правової демократичної держави.

У напрямі гуманізації призначення та відбування кримінальних покарань з боку держави впроваджуються досить дієві заходи, спрямовані на реорганізацію судової гілки влади та реформування державної кримінально-виконавчої служби України з метою подальшого вдосконалення та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, удосконалення механізмів громадського контролю за дотриманням прав, свобод та законних інтересів засуджених осіб, підвищення ролі громадських організацій у цьому процесі.

Безумовним є той факт, що у процесі призначення кримінальних покарань, суди в першу чергу орієнтуються на реалізацію мети покарання, яка відображена в ст. 50 КК України, а саме: виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [2]. Діяльність щодо реалізації мети покарання повинна базуватись на основоположних принципах як кримінального, так і кримінально-виконавчого законодавства.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальним питанням принципів кримінально-виконавчого права України в різні періоди були присвячені праці таких вітчизняних вчених у галузі кримінально-виконавчого права, як Л.В. Багрій-Шахматов, В.А. Бадира, І.Л. Близнюк, І.Г. Богатирьов, Є.М. Бодюл, В.В. Василець, А.О. Галай, А.П. Гель, Р.М. Гура, О.М. Джужа, І.В. Іваньков, О.Г. Колб, В.О. Корчинський, Г.М. Кучера, С.Ю. Лукашевич, В.А. Львовчкін, В.О. Меркулова, Л.О. Мостепанюк, В.С. Наливайко, О.М. Неживець, С.А. Капуткин, Н.А. Стручков,

О.Б. Пташинський, А.Х. Степанюк, С.О. Стефанов, Б.М. Телефанко, В.М. Трубніков, С.В. Царюк.

Виклад основного матеріалу. Закономірністю є те, що в основі будь яких суспільно-правових відносин стоять певні принципи, які відображають політичну і соціально-економічну природу державного устрою, закономірності розвитку суспільства, визначають політику держави в усіх сферах громадського життя, у тому числі у сфері боротьби зі злочинністю.

Кримінально-виконавчі відносини не є винятком, адже вся діяльність уповноважених суб'єктів, яка спрямована на виконання та відбування кримінальних покарань, згідно зі ст. 5 КВК України базується на таких принципах кримінально-виконавчого законодавства, як невідворотність виконання і відбування покарань, законність, справедливість, гуманізм, демократизм, рівність засуджених перед законом, повага до прав і свобод людини, взаємна відповідальність держави і засудженого, диференціація та індивідуалізація виконання покарань, раціональне застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участь громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань [3].

У процесі нашого дослідження ми визначимо зміст таких принципів, як законність, справедливість, диференціація та індивідуалізація виконання покарань, що дасть змогу охарактеризувати такий напрямок правозастосовної діяльності органів та установ виконання покарань, як визначення різновиду колонії засудженим до покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Окрім цього, характеристика вказаних принципів дозволить встановити нормативно-правові розбіжності між положеннями загальної та особливої частин КВК України, в контексті дотримання принципів законності та справедливості під час направлення для відбування зазначеного покарання у звичайні жилі приміщення і приміщення камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки та сектор максимального рівня безпеки виправної колонії середнього рівня безпеки.

Виклад основного матеріалу. Принцип законності полягає у забезпеченні верховенства закону взагалі і закону, який регулює виконання покарання, зокрема та передбачає його пріоритети перед іншими нормативними актами в цій сфері. Названий принцип реалізується шляхом точного і суворого дотримання Конституції та кримінально-виконавчого законодавства всіма суб'єктами кримінально-виконавчих відносин. Вимоги цього принципу зобов'язують як осіб, які відбувають кримінальне покарання, так і посадових осіб органів та установ виконання покарань дотримуватись нормативно-правових приписів.

Принцип справедливості полягає в тому, що, з одного боку, дер-

жава, піддаючи засудженого покаранню, тим самим відновлює справедливість у суспільстві, яка була порушена вчиненим злочином, а з іншого – обсяг встановлюваних під час виконання конкретного покарання обмежень прав, свобод та законних інтересів засудженого повинен бути адекватним ступеню його вини і суспільній небезпеці скоєного злочину [7, с. 39-40]. Також слід зазначити, що в основу цього принципу покладена заборона здійснювати вибір засобів виправлення та ресоціалізації засуджених з урахуванням матеріального забезпечення, національності, соціального статусу, релігійних переконань засудженого, незважаючи при цьому на вид покарання, особу засудженого, ступінь суспільної небезпеки та мотиви вчиненого злочину, вік, стать засудженого, притягнення до кримінальної відповідальності вперше чи у випадках повторності, сукупність, рецидив злочинів, наявність судимості тощо.

Щодо принципу рівності засуджених перед законом слід зазначити, що він є відображенням конституційного принципу рівності всіх перед законом (Конституції України – ст. 24, Загальна декларація прав і свобод людини – ст. 7, Мінімальні стандартні правила поведіння з ув'язненими – ст. 6) і сутність його полягає у рівнозначному визначенні суб'єктивних прав, юридичних обов'язків та законних інтересів засуджених як щодо себе, так і щодо інших суб'єктів кримінально-виконавчих відносин виключно в нормативному полі, без урахування будь-яких інших пріоритетів, які не мають за мету виправлення та ресоціалізації засуджених чи забезпечення діяльності органів та установ виконання покарань.

Найбільшу увагу ми хочемо приділити дослідженню принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань, тому що саме цей принцип є визначальним під час розподілу та направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк у виправну колонію максимального рівня безпеки. Окрім цього, на нашу думку, в процесі визначення різновиду колонії зазначений принцип повинен акумулювати в собі основні ідеї охарактеризованих нами вище принципів законності, справедливості та рівності засуджених перед законом.

Визначаючи сутність такого принципу, як диференціація та індивідуалізація виконання покарань, можна дійти висновку, що, по-перше, саме за допомогою цього принципу після вступу вироку в законну силу комісія з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, визначає вид виправної колонії, в якій засуджена особа буде відбувати призначене покарання, і, по-друге, положення вказаного принципу визначають межі та обсяг індивідуально-виховних заходів, які проводяться із засудженими персоналом колонії.

Також обґрунтованим є твердження науковців про те, що дифе-

ренціяція виконання покарання у виді позбавлення волі відбувається на етапі розподілу і направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, зі слідчих ізоляторів до установ виконання покарань; а індивідуалізація – безпосередньо під час перебування засудженого в певній установі [7, с. 41-42].

На думку І.Г. Богатирьова, диференціяція виконання покарання полягає в тому, що залежно від складу вчинених злочинів до різних категорій засуджених у процесі відбування ними покарання застосовуються різні форми та методи профілактично-виховного впливу [5, с. 157]. Одним із методів диференціяції виконання покарань, на думку вченого, є класифікація засуджених.

Ми вважаємо, що у вузькому розумінні під *диференціяцією виконання покарання* слід розуміти регламентований порядок визначення виду установи виконання покарання, який застосовується залежно від ступеня тяжкості вчинених злочинів засудженими, від наявності чи відсутності в діях рецидивної поведінки, наявності судимості, статі, віку, тощо. *Індивідуалізація виконання (відбування) покарання* – це нормативно визначена діяльність персоналу органів та установ виконання покарань, яка відображає порядок виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі та застосування відповідних індивідуально-виховних та профілактичних заходів, спрямованих на забезпечення позитивних змін в особистості засудженого і готовності його до самокерованої правослужняної поведінки в суспільстві [8, с. 69].

Провівши аналіз таких принципів кримінально-виконавчого законодавства, як законність, справедливість, рівність засуджених перед законом, диференціяція та індивідуалізація виконання покарань, ми маємо на меті відобразити окремі законні та підзаконні нормативно-правові положення, які, на нашу думку, в окремих напрямках суперечать вищевказаним принципам.

Суперечності більшою мірою стосуються визначення виду умов тримання засуджених до позбавлення волі на певний строк у колонії максимального рівня безпеки з урахуванням різновиду вчиненого ними злочину та наявності чи відсутності судимості.

В абзаці 5 ч. 1 ст. 140 КВК України передбачено, що у виправних колоніях максимального рівня безпеки *у звичайних жилих приміщеннях тримаються засуджені чоловіки, які раніше двічі в будь-якій послідовності були засуджені до позбавлення волі* за такі злочини: проти основ національної безпеки України; захоплення заручників; розбій, вчинений при обтяжуючих обставинах; вимагання, вчинене при обтяжуючих обставинах; бандитизм; терористичний акт; посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; посягання на життя судді, народного

засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи; втеча з місця позбавлення волі або з-під варти *тощо* – **і які знову вчинили будь-який з перелічених злочинів**, за який вони засуджені до покарання у виді позбавлення волі.

Із положень абзацу 11 ч. 1 ст. 140 КВК України випливає, що у приміщеннях камерного типу тримаються чоловіки, **які раніше були засуджені до позбавлення волі** за будь-який з таких злочинів: проти основ національної безпеки України; захоплення заручників; розбій, вчинений організованою групою або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень; вимагання, вчинене організованою групою або поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження; бандитизм; терористичний акт; посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи; втеча з місця позбавлення волі або з-під варти *тощо* – **і які знову вчинили будь-який з перелічених злочинів**, за який вони засуджені до покарання у виді позбавлення волі [3].

Додатково, на підзаконному нормативно-правовому рівні, діяльність щодо розподілу для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, врегульована наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16.12.2003 № 261, який затвердив «Інструкцію про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі».

Абзац 4 п. 2.5.1 вказаної інструкції передбачає, що до виправних колоній максимального рівня безпеки з відбуванням покарання у звичайних жилих приміщеннях направляються: чоловіки, які раніше двічі в будь-якій послідовності були засуджені **та фактично відбували покарання** у виді позбавлення волі за відповідні злочини. В такому випадку можна дійти висновку, що в інструкції відображено додаткову умову, яка враховується при розподілі, – фактичність відбування позбавлення волі. У ст. 140 КВК вказівка на цю умову відсутня.

Не позбавлені критики і положення абзацу 4 п. 2.5.2 цього ж нормативно-правового акту, так як в ньому встановлено, що до виправних колоній або секторів максимального рівня безпеки з відбуванням покарання у приміщеннях камерного типу направляються чоловіки, засуджені до покарання у виді позбавлення волі на певний строк за певну категорію злочинів, без урахування такої вказівки, як направлення тільки осіб, які раніше були засуджені до позбавлення волі за певний різновид злочину і знову вчинили цей злочин (абзац 11 ч. 1 ст. 140 КВК України) [3; 4].

Також ми звертаємо увагу на те, що в інструкції законодавчі вимоги ст. 140 КВК України відтворені з детальним описом кваліфікованих та особливо кваліфікованих окремих видів злочинів, але без урахування змін до Кримінально-виконавчого кодексу України, внесених згідно із законами України від 28.12.2007 р. № 107-VI, від 21.01.2010 р. № 1828-VI [2].

Незрозумілим є й положення абзацу 6 п 2.5.2 Інструкції, адже в ньому відображено підстави направлення для відбування покарання, аналогічні тим, які частково вже передбачені абзацом 4 п. 2.5.1 та абзацом 3 п. 2.5.2 досліджуваної нами інструкції.

Висновки. Реалії сьогодення є свідченням того, що діяльність органів та установ виконання покарань, спрямована на розподіл та направлення засуджених до покарання у виді позбавлення волі на певний строк для відбування покарання у звичайних жилих приміщеннях чи приміщеннях камерного типу колоній максимального рівня безпеки чи секторах максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки, заслуговує на критику. Нормативно-правові основи в цьому напрямі, на нашу думку, потребують обґрунтування, адже важко погодитись за таких умов із тим, що загальні керівні положення, ідеї та імперативні вимоги, які є змістом будь-яких принципів і, зокрема, тих, які ми досліджували, застосовуються в повному обсязі.

Процес розподілу та направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, з урахуванням принципів кримінально-виконавчого законодавства можливий тільки за таких умов:

➤ визначення чітких меж та нормативних підстав, які враховуються при визначенні умов тримання засуджених у звичайних жилих приміщеннях та приміщеннях камерного типу;

➤ для відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк у звичайних жилих приміщеннях колоній максимального рівня безпеки чи секторах максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки направляти **осіб, які вперше** вчинили перелічені ч. 1 ст. 140 КВК України умисні особливо тяжкі злочини;

➤ для відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк у приміщеннях камерного типу колоній максимального рівня безпеки чи сектори максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки, окрім засуджених до покарання у виді довічного позбавлення волі, також направляти **осіб, які вчинили повторно** перелічені ч. 1 ст. 140 КВК України умисні особливо тяжкі злочини, **або у випадках рецидиву злочинів** вказаної категорії.

Бібліографічні посилання

1. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, О.І. Богатирьова та ін.; За заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К., 2010.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Кримінально-виконавчий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T031129.

4. Про затвердження Інструкції про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, Положення про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16 грудня 2003 р. № 261 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/z1270-03>.

5. *Богатирьов І.Г.* Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. – К., 2006.

6. *Гуцуляк М.Я.* Поняття та зміст принципів кримінально-виконавчого права // *Наук. вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ.* – 2007. – № 2 (33). – С. 125-131.

7. *Гель А.П., Семаков Г.С., Яковець І.С.* Кримінально-виконавче право України: Навч. посібник / За ред. проф. А.Х. Степанюка. – К., 2008.

8. *Гуцуляк М.Я.* Загальна характеристика принципу індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі // *Гуманізація кримінальних покарань як складова процесу євроінтеграції України: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конф.* – Чернігів, 2007. – С. 67-71.

Надійшла до редакції 01.03.2012

О.П. Дячкін

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.2

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ ДІЯННЯ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ У ПРАВООХОРОННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Досліджено поняття «суспільна небезпечність», обставини, що впливають на його визначення та його значення для забезпечення правового захисту та регулювання об'єктів, які становлять соціальну цінність, а також шляхи подолання проблем, що виникають у законотворчій діяльності, спрямованій на запобігання суспільно небезпечним діянням та їх наслідкам.

Ключові слова: *суспільна небезпечність, соціальні цінності, об'єкт правової охорони, об'єкт злочину, характер і ступінь суспільної небезпечності, шкода.*

Исследуется понятие «общественная опасность», обстоятельства, которые влияют на его определение и его значение для обеспечения правовой защиты и регулирования объектов, представляющих социальную ценность, а также пути преодоления проблем, возникающих в законодательной деятельности, направленной на предотвращение общественно опасных деяний и их последствий.